

Conversa a Ciudad Juárez

"Alto –que li dic–, la culpa en tot cas la deuen tenir vostès, o els seus avantpassats conquistadors: els meus es van quedar a casa."

La primera vegada que vaig sentir parlar de Chiapas va ser a un botiguer de Ciudad Juárez, a la banda mexicana del Río Grande. És una de les ciutats-espill, o parelles de ciutats que es miren a part i part d'una de les fronteres més fascinants del món. San Diego-Tijuana, Calexico-Mexicali, Douglas-Agua Prieta, El Paso-Ciudad Juárez, i així fins a Brownsville-Matamoros, ja al Golf de Mèxic. Una banda com si fóra França o Alemanya, l'altra com si fóra Egipte o Marroc. Aquella és, amb certesa, la frontera més llarga, més crua i més directa entre els de dalt i els de baix, els rics i els pobres, l'opulència i la misèria, un món i un altre món. Com si passant d'un costat a un altre d'un carrer, o travessant una tanca, o creuant un riu, canviaves de planeta humà. Val la pena fer el viatge en ziga-zaga, entrant i eixint, passant a cada pas la ratlla. Després, ja posats a fer carretera, de Houston, Texas, a Jacksonville, Florida, ja només són dos o tres dies, i tot sembla igual: americà.

A prop de Tijuana, en un poble que es diu Tecate, tocant la frontera per la part mexicana, vam trobar els primers *coyotes*: uns individus de cara patibulària, en colles, recolzats en cotxes atrotinats, esperant els clients per passar clandestinament la ratlla. A l'altra banda, hi ha la policia de fronteres, amb reflectors i amb gossos. Però passen. Després, al desert d'Arizona, hi ha els indis yuma i els gila i alguns altres. Però no són indis mexicans, són indis americans: s'estan a les reserves, cobren el subsidi, s'emborratxen, i fan visiblement vida de gitanos sedentaris: uns per excés de treball, altres per no tenir res a fer. I així arribem a Río Bravo, que a El Paso es diu ja Río Grande. Més avall hi ha Río Pecos i Río Conchos, que són noms de *western* clàssics.

Deixant un dels mil motels d'El Paso, travesses un pont curt, i a l'altra part del riu és Ciudad Juárez. Les ciutats de la ratlla viuen de procurar que els americans compren barat: productes, serveis personals (dentistes, per exemple!), o mà d'obra. El nou tractat de lliure comerç vol dir, simplement, que hi haurà més facilitat per instal·lar-hi *maquiladoras*, fàbriques de frontera per al mercat dels EUA, amb treballadors mexicans a preu mexicà, el millor negoci del segle: l'empresari americà produeix a un preu rebentat, i l'obrer mexicà

no creua la ratlla. Resolt el problema. Hi guanyen tots, diuen.

A Ciudad Juárez, que és com una gran Andorra dels anys cinquanta, pobra i enmig del desert, o com un petit Istanbul improvisat a l'oest, entrem en un dels mil basars. Primer ens atenen dues venedores morenes, espavilades i boniques, i el meu company de viatge entra fàcilment en conversa. Són de per ací dalt, de Sonora, i sí, estan molt a gust en aquesta faena, parlen una mica d'anglès i tot. Han anat a escola. El meu amic diu que nosaltres som espanyols (ell sí, jo calle), i els pregunta a les xiques si al col·legi els parlaven de la "*madre patria*". Diuen que sí, evidentment, la *madre patria*, la coneixen. Jo, que no ho tinc clar, pregunte si saben on és Espanya: "*Sí... esto, entre Italia y Suiza, claro*". Potser hi guanyariem, ben mirat. Llavors apareix l'amo.

L'amo és un senyor de pell clara i cabell roig de natural o tenyit. Es posa nerviós veient que no acabem de comprar els vestits brodats que ens han tret. Diu que Mèxic és un desastre, que tot va malament, i que la culpa la tenim "nosaltres", per allò de la Conquesta i tal. "Alto –que li dic–, la culpa en tot cas la deuen tenir vostès, o els seus avantpassats conquistadors: els meus es van quedar a casa". No ho vol entendre.

Al final, quan comprem els vestits (aquells vestits de dona com a camises llargues, amb brodats deliciosos al pit), jo pregunte, després de pagar, com poden ser tan barats, amb brodats tan laboriosos. L'amo somriu: "*Son del sur, de Chiapas, los hace la indiada*". Això ho explicava tot: la *indiada* que treballa per no res, el somriure de l'amo del basar, la conquesta, la frontera. La *indiada*, deia aquell home, ni tan sols els indis: la *indiada*. No és estrany que se subleven: és estrany que no visquen en sublevació permanent.

Joan F. Mira